

Plan wynikowy „Zrozumieć przeszłość” do historii dla klasy 1 liceum ogólnokształcącego i technikum

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania podstawowe Uczeń:	Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:
Zrozumieć przeszłość	<ul style="list-style-type: none"> Cele badania i nauczania historii Znaczenie historii Klasyfikacja źródeł historycznych Epoki – podział i prosta charakterystyka Nauki pomocnicze historii 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>historia, prehistoria, nauki pomocnicze historii</i> – rozpoznaje rodzaje źródeł historycznych – klasyfikuje źródła historyczne – wymienia w kolejności chronologicznej epoki historyczne 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje rodzaje źródeł historycznych – wyjaśnia zasady krytycznej analizy i interpretacji różnych rodzajów źródeł historycznych – wskazuje i wyjaśnia ramy chronologiczne poszczególnych epok historycznych – wyjaśnia zasady pracy z materiałami źródłowymi – analizuje różne oceny historiografii, dotyczące dziejów ojczyźnych i powszechnych
Rozdział I. Pierwsze cywilizacje			
1. Początki historii człowieka	<ul style="list-style-type: none"> Zarys antropogenezy Chronologia pradziejów Człowiek w paleolicie Rewolucja neolityczna 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia <i>prehistoria</i> – prawidłowo wyjaśnia pojęcia: <i>paleolit, neolit, antropogeneza, rewolucja neolityczna</i> – wymienia w kolejności epoki prehistorii (epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza) – wskazuje na mapie rejon pojawienia się <i>Homo sapiens</i> – przedstawia na mapie przebieg migracji <i>Homo sapiens</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia w porządku chronologicznym etapy ewolucji człowieka – wyjaśnia znaczenie rewolucji neolitycznej – przedstawia ideę ewolucji Karola Darwina – opisuje etapy ewolucji człowieka – wyjaśnia cechy sztuki paleolitu i neolitu – w szerokim aspekcie przedstawia i wyjaśnia dokonania naukowe Karola Darwina
2. Narodziny cywilizacji	<ul style="list-style-type: none"> Znaczenie wielkich rzek dla rozwoju cywilizacji i powstania pierwszych państw Ustrój państw-miast sumeryjskich Znaczenie wynalezienia pisma Osiągnięcia Sumerów Współczesne dziedzictwo kultur Sumeru i innych najdawniejszych kultur Mezopotamii 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie rejony wielkich rzek (Tygrys, Eufrat) – wyjaśnia rolę wielkich rzek dla rozwoju gospodarki – rozpoznaje pismo klinowe – wskazuje na mapie obszar Sumeru – wymienia najważniejsze wynalazki cywilizacji sumeryjskiej – wyjaśnia cechy ustrojowe sumeryjskich miast-państw 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje warunki naturalne Mezopotamii – wyjaśnia okoliczności powstania i rolę pisma – wyjaśnia rolę Sargona Wielkiego – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacji Sumerów – wyjaśnia cechy religii Sumerów – opisuje okoliczności powstania i cechy najstarszych miast – opisuje w porządku chronologicznym najważniejsze etapy dziejów Mezopotamii – w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny powstania pierwszych państw w rejonie Mezopotamii – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii – wskazuje współczesne dziedzictwo kultur Bliskiego Wschodu

3. Babilonia i Asyria	<ul style="list-style-type: none"> • Ukształtowanie się pierwszych imperiów • Najważniejsze kultury: Babilonia i Asyria • Wierzenia ludów Mezopotamii • Kodeks Hammurabiego jako jeden z najstarszych zabytków prawodawstwa • Nauka, sztuka i wierzenia starożytnej Mezopotamii 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie obszar Babilonu i Asyrii – wyjaśnia cechy ustrojowe mezopotamskich państw – rozpoznaje dzieła sztuki mezopotamskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy opisuje zmiany granic starożytnych imperiów – opisuje ustrój polityczny oraz struktury społeczne Babilonu i Asyrii – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacji Mezopotamii – wyjaśnia cechy religii Babilonu i Asyrii – wyjaśnia rolę Hammurabiego – wyjaśnia znaczenie kodyfikacji prawa – opisuje w porządku chronologicznym najważniejsze etapy dziejów Mezopotamii – wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Nabuchodonozora II, Asurbanipala – wyjaśnia specyfikę armii asyryjskiej – w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny postania imperiów w rejonie Mezopotamii – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii – wskazuje współczesne dziedzictwo kultur Bliskiego Wschodu
4. Państwo faraonów	<ul style="list-style-type: none"> • Dzieje polityczne z podstawową periodyzacją dziejów Egiptu • Ustrój polityczny państwa faraonów • Struktura społeczeństwa starożytnego Egiptu • Współczesne dziedzictwo cywilizacji Egiptu 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie Egipt i Nil – wyjaśnia rolę Nilu dla gospodarki egipskiej – opisuje warunki naturalne Egiptu – opisuje główne cechy ustroju politycznego starożytnego Egiptu – rozpoznaje pismo hieroglificzne – rozpoznaje piramidy egipskie i wyjaśnia ich rolę – wyjaśnia okoliczności powstania piramid – rozpoznaje dzieła sztuki egipskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy opisuje zmiany granic Egiptu – opisuje główne cechy ustroju społecznego starożytnego Egiptu – wymienia i opisuje najważniejsze osiągnięcia cywilizacji egipskiej – w szerokim aspekcie przedstawia rolę czynników geograficznych dla dziejów starożytnego Egiptu – wymienia w porządku chronologicznym główne etapy dziejów starożytnego Egiptu – wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Narmera, Ramzesa II – w szerokim aspekcie przedstawia okoliczności powstania i funkcjonowania państwa egipskiego – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii i Egiptu – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnego Egiptu
5. Kultura starożytnego	<ul style="list-style-type: none"> • Politeistyczne wierzenia Egipcjan 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje pismo hieroglificzne – rozpoznaje świątynie egipskie i wyjaśnia ich rolę 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia i opisuje najważniejsze osiągnięcia cywilizacji egipskiej

Egiptu	<ul style="list-style-type: none"> • Osiągnięcia cywilizacji Egiptu • Sztuka starożytnego Egiptu • Badania cywilizacji egipskiej • Współczesne dziedzictwo cywilizacji Egiptu 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia główne cechy religii egipskiej – rozpoznaje dzieła sztuki egipskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia głównych bogów egipskich i opisuje mitologię egipską – w szerokim aspekcie przedstawia rolę religii dla dziejów starożytnego Egiptu – wyjaśnia rolę Echnatona – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii i Egiptu – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnego Egiptu – wyjaśnia okoliczności odczytania hieroglifów egipskich
6. Inne cywilizacje Bliskiego Wschodu	<ul style="list-style-type: none"> • Cywilizacje Bliskiego Wschodu: Izrael, Fenicja, Persja i Hetyci • Monoteizm religii żydowskiej i jego znaczenie • Kolonizacja fenicka i znaczenie handlu w starożytności • Ewolucja pisma – wykształcenie alfabetu • Współczesne dziedzictwo starożytnego Izraela 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie rejon Izraela (z Jerozolimą), Fenicji, Persji – wymienia główne założenia monoteizmu – wyjaśnia główne założenia religii żydowskiej – rozpoznaje pismo fenickie – wskazuje na mapie rejony kolonizacji fenickiej – wymienia główne osiągnięcia starożytnych Fenicjan 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje cywilizacyjną rolę Hetytów – za pomocą mapy przedstawia zmiany granic Izraela, Persji – wyjaśnia znaczenie kolonizacji fenickiej – wyjaśnia znaczenie powstania alfabetu – charakteryzuje specyfikę imperium perskiego – opisuje główne etapy losów narodu żydowskiego – ukazuje rolę wielkich przywódców: Abrahama, Mojżesza, Salomona – w porządku chronologicznym opisuje rozwój imperium perskiego – wyjaśnia rolę Cyrusa Wielkiego, Dariusza Wielkiego – w szerokim aspekcie ukazuje losy narodu żydowskiego w starożytności – wyjaśnia rolę religii żydowskiej dla dziejów ludzkości – porównuje cechy religii ludów starożytnego Bliskiego Wschodu – porównuje i ocenia ustroje społeczno-polityczne starożytnych cywilizacji
7. Cywilizacje Indii i Chin	<ul style="list-style-type: none"> • Cywilizacja Indusu i Żółtej Rzeki • Źródła wielkich religii i systemów etycznych: hinduizmu, buddyzmu, konfucjanizmu i taoizmu • Osiągnięcia cywilizacji Dalekiego Wschodu i Indii 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie rejon Indusu i Żółtej Rzeki – rozpoznaje główne osiągnięcia cywilizacji starożytnych Indii i Chin – wymienia główne osiągnięcia cywilizacji starożytnych Indii i Chin – rozróżnia główne dalekowschodnie religie i systemy etyczne 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie osiągnięć cywilizacji Indii i Chin – wyjaśnia główne zasady dalekowschodnich religii i systemów etycznych: hinduizmu, buddyzmu, konfucjanizmu i taoizmu – opisuje główne etapy dziejów starożytnych Indii i Chin – opisuje cechy ustrojowe i społeczne państw Dalekiego Wschodu

			<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje współczesne dziedzictwo starożytnych cywilizacji Indii i Chin – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu – porównuje systemy prawne i etyczne cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu
Rozdział II. Dzieje starożytnej Grecji			
1. Początki cywilizacji greckiej	<ul style="list-style-type: none"> • Wpływ warunków geograficznych na powstanie cywilizacji antycznej Grecji • Powstanie i upadek kultury minojskiej i mykeńskiej • Osiągnięcia kultury minojskiej i mykeńskiej • Kształtowanie się alfabetu greckiego i inne rodzaje pisma stosowane na ziemiach greckich w starożytności 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Hellada</i>, <i>Hellenowie</i> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>cywilizacja minojska</i>, <i>cywilizacja mykeńska</i>, „<i>wieki ciemne</i>” – wskazuje na mapie teren Grecji – opisuje warunki naturalne Grecji – wyjaśnia wpływ ukształtowania naturalnego Grecji na dzieje Hellady – wskazuje na mapie najważniejsze regiony starożytnej Grecji – rozpoznaje pismo greckie – rozpoznaje pałac w Knossos – wymienia główne cechy cywilizacji minojskiej i mykeńskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje i porównuje główne osiągnięcia cywilizacji minojskiej i mykeńskiej – opisuje główne etapy dziejów cywilizacji minojskiej i mykeńskiej – wyjaśnia pojęcia: <i>wojna trojańska</i>, „<i>wieki ciemne</i>” – porównuje warunki naturalne starożytnego Wschodu i Grecji – wskazuje współczesne dziedzictwo cywilizacji starożytnej Grecji
2. Greckie <i>poleis</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Charakterystyka <i>poleis</i> greckich • Obszar starożytnego świata greckiego • Kulturowe, obyczajowe i polityczne elementy wspólnoty Greków w starożytności • Wielka Kolonizacja i jej znaczenie 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>polis</i> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Wielka Kolonizacja</i>, <i>kolonia</i>, <i>metropolia</i> – wymienia główne cechy systemu <i>polis</i> – wskazuje na mapie najważniejsze regiony starożytnej Grecji – wskazuje na mapie rejony kolonizacji greckiej 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje proces i wyjaśnia znaczenie Wielkiej Kolonizacji – opisuje struktury społeczne <i>polis</i> – porównuje kolonizację fenicką z kolonizacją grecką – wyjaśnia znaczenie rewolucji hoplickiej – wyjaśnia rolę religii, języka i sportu jako czynników integrujących Hellenów – w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie <i>polis</i> dla dziejów cywilizacji europejskiej – wskazuje współczesne dziedzictwo cywilizacji starożytnej Grecji
3. Antyczna Sparta	<ul style="list-style-type: none"> • Powstanie i rozwój Sparty • Ustrój Sparty • Organizacja społeczeństwa Sparty • Wychowanie i życie Spartan 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>oligarchia</i>, <i>wychowanie spartańskie</i> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>helota</i> – wskazuje na mapie Spartę – wymienia główne organy władzy w Sparcie – wyjaśnia główne cechy ustrojowe Sparty 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów władzy w Sparcie – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>efor</i>, <i>geruzja</i>, <i>zgromadzenie ludowe</i> – opisuje i wyjaśnia znaczenie wychowania spartańskiego – wyjaśnia sytuację prawną kobiet w Sparcie

		<ul style="list-style-type: none"> – opisuje strukturę społeczną Sparty – wymienia etapy życia spartiaty 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje w porządku chronologicznym dzieje starożytnej Sparty – wyjaśnia rolę Likurga – w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia ustrój polityczny i społeczny Sparty
2. Ateńska demokracja	<ul style="list-style-type: none"> • Pierwotny ustrój Aten • Społeczeństwo ateńskie • Zarys wielkich reform wprowadzających demokrację • Charakterystyka demokracji ateńskiej • Osiągnięcia i dziedzictwo starożytnych Aten 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>demokracja, oligarchia, obywatel</i> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>ostracyzm, demagog, tyran</i> – wskazuje na mapie Ateny – rozpoznaje plan antycznych Aten – wymienia główne organy władzy w demokratycznych Atenach – wyjaśnia główne cechy ustrojowe demokratycznych Aten – prawidłowo umiejscawia w czasie Peryklesa – opisuje strukturę społeczną Aten 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów demokracji ateńskiej w czasach Peryklesa – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>zgromadzenie ludowe, Rada Pięciuset, sąd ludowy, strateg</i> – wyjaśnia sytuację prawną kobiet w Atenach – opisuje w porządku chronologicznym główne etapy przemian ustrojowych w Atenach – wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Drakona, Solona, Pizystrata, Klejstenesa, Peryklesa – porównuje i ocenia ustroje Aten i Sparty – wskazuje współczesne dziedzictwo cywilizacji ateńskiej – w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia demokrację ateńską – w szerokim aspekcie opisuje i ocenia działalność Peryklesa
4. Wojny grecko-perskie	<ul style="list-style-type: none"> • Ekspansja imperium perskiego na Bliskim Wschodzie • Przebieg działań zbrojnych podczas wojen perskich • Rozwiązania militarne Greków • Odniesienia do zmagających grecko-perskich w kulturze współczesnej 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>hoplita, falanga, triera, bieg maratoński</i> – wskazuje na mapie Persję – umiejscawia w czasie wojny perskie – wymienia i lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy wojen persko-greckich (Maraton, Termopile, Salamina, Plateje, Mykale) – rozpoznaje i opisuje hoplitę greckiego – wskazuje odniesienia do dziejów starożytnej Grecji w kulturze współczesnej 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy przedstawia ekspansję perską – wyjaśnia genezę wojen perskich – wyjaśnia przyczyny sukcesu Greków – wymienia skutki wojen grecko-perskich – opisuje w porządku chronologicznym przebieg wojen grecko-perskich – wyjaśnia znaczenie wielkich wodzów: Miltiadesa, Leonidasa, Temistoklesa – w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie wojen grecko-perskich dla losów Europy
5. Potęga i upadek antycznej Grecji	<ul style="list-style-type: none"> • Ekspansja Aten po zwycięstwie nad Persją • Wojna peloponeska • Wpływy greckie w antycznym świecie • Skutki rywalizacji w świecie 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>hegemonia</i> – wskazuje na mapie Ateny, Spartę i Teby – umiejscawia w czasie wojnę peloponeską – podaje przyczyny i skutki wojny peloponeskiej – wymienia główne etapy wojny peloponeskiej – rozpoznaje ateński Akropol 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy opisuje wojnę peloponeską – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Leuktrami – wyjaśnia okoliczności i znaczenie powstania Związku Morskiego – wyjaśnia znaczenie wielkich polityków: Peryklesa, Kimona – w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie wojny

	greckim po zakończeniu wojen perskich		peloponeskiej dla dziejów Hellady
6. Świat duchowy starożytnych Greków	<ul style="list-style-type: none"> Religia grecka Narodziny filozofii greckiej Homer i literatura grecka Teatr w Grecji Igrzyska olimpijskie w starożytnej Grecji i współcześnie Początki dziejopisarstwa Znaczenie kultury greckiej dla świata starożytnego 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>filozofia, dramat, igrzyska olimpijskie</i> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>kultura helleńska, wyrocznia delficka, gimnazjon</i> – rozpoznaje głównych bogów greckich – podaje cechy religii greckiej – wyjaśnia rolę Homera – rozpoznaje najważniejsze dzieła kultury starożytnej Grecji – wymienia najważniejsze osiągnięcia kulturowe Greków 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia rolę: Sokratesa, Platona, Arystotelesa – opisuje główne cechy dramatu greckiego (tragedii, komedii) – opisuje i wyjaśnia rolę igrzysk olimpijskich w Grecji – opisuje główne cechy jońskiej filozofii przyrody i poglądy sofistów – wyjaśnia rolę: Talesa z Miletu, Demokryta z Abdery – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnej Grecji
8. Sztuka i nauka antycznej Hellady	<ul style="list-style-type: none"> Kanony piękna i architektura grecka w późniejszych epokach Rzeźba i malarstwo wazowe Matematyka i fizyka Archimedes i wynalazki techniczne Greków Osiągnięcia naukowe starożytnych Greków współcześnie 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>historiografia</i> – rozpoznaje najważniejsze dzieła sztuki i nauki starożytnej Grecji – wymienia najważniejsze osiągnięcia sztuki i nauki antycznych Greków – rozpoznaje świątynię grecką i wymienia jej cechy 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje główne porządki architektoniczne w starożytnej Grecji – wyjaśnia rolę Archimedesa – wyjaśnia rolę wielkich naukowców: Pitagorasa, Hipokratesa, Herodota, Tukidydesa – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnej Grecji
9. Podboje Aleksandra Wielkiego	<ul style="list-style-type: none"> Powstanie imperium macedońskiego Przebieg podbojów Aleksandra Macedońskiego Znaczenie podbojów macedońskich dla kultury greckiej Postać Aleksandra Macedońskiego i jego rola w dziejach ludzkości 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>epoka hellenistyczna</i> – lokalizuje na mapie Macedonie i Persję – lokalizuje w czasie panowanie Aleksandra Macedońskiego – rozpoznaje hoplitę macedońskiego – wymienia główne osiągnięcia Aleksandra Macedońskiego – wymienia i lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy z czasów Aleksandra Wielkiego (Granikos, Issos, Gaugamela) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia rolę Filipa II dla dziejów Macedonii – za pomocą mapy przedstawia ekspansję Aleksandra Macedońskiego – wyjaśnia przyczyny sukcesów armii macedońskiej – wymienia skutki podbojów Aleksandra Wielkiego – opisuje w porządku chronologicznym przebieg podbojów Filipa II i Aleksandra Macedońskiego – wyjaśnia cechy ustrojowe monarchii Aleksandra Wielkiego – w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym i kulturowym przedstawia i ocenia działalność Aleksandra Macedońskiego – wyjaśnia ponadczasowe znaczenie podbojów Aleksandra Macedońskiego

10. Świat hellenistyczny	<ul style="list-style-type: none"> • Podział imperium Aleksandra Macedońskiego • Świat śródziemnomorski pod dominacją macedońską • Państwa hellenistyczne • Kultura hellenistyczna 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>kultura hellenistyczna</i> – rozpoznaje starożytną Aleksandrię – lokalizuje na mapie imperium Aleksandra Macedońskiego i państwa powstałe po rozpadzie imperium – lokalizuje w czasie śmierć Aleksandra Wielkiego – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacyjne epoki hellenistycznej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia główne cechy kultury hellenistycznej – wyjaśnia główne założenia epikureizmu, stoicyzmu i cynizmu – wyjaśnia cechy religii w czasach hellenistycznych – opisuje w porządku chronologicznym rozpad imperium Aleksandra Wielkiego – wyjaśnia cechy ustrojowe monarchii hellenistycznych – w szerokim aspekcie wyjaśnia ponadczasowe znaczenie epoki hellenistycznej
Rozdział III. Antyczny Rzym			
1. Starożytna Italia i początki Rzymu	<ul style="list-style-type: none"> • Ludy starożytnej Italii • Osiągnięcia cywilizacyjne Etrusków • Powstanie Rzymu – mit i rzeczywistość • Rzym królewski 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>monarchia</i> – wyjaśnia pojęcia: <i>monarchia, patrycjusze, plebejusze</i> – wskazuje na mapie Italię, Rzym – lokalizuje w czasie powstanie Rzymu – opisuje warunki naturalne Italii – wskazuje na mapie tereny zamieszkiwane przez Etrusków – opisuje strukturę społeczną Rzymu w okresie monarchii 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje główne cechy cywilizacji etruskiej – opisuje legendę o powstaniu Rzymu – wyjaśnia rolę Romulusa – opisuje w porządku chronologicznym przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie – wyjaśnia rolę Serwiusza Tuliusza – porównuje warunki naturalne Grecji i Italii – wyjaśnia w szerokim aspekcie przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie
2. Republika rzymska	<ul style="list-style-type: none"> • Społeczeństwo republiki rzymskiej i źródła napięć społecznych • Walka o prawa plebejuszy • Powstanie republiki i zasady jej funkcjonowania • Najważniejsze urzędy republiki rzymskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia, republika, obywatel</i> – wyjaśnia pojęcia: <i>monarchia, republika</i> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>konsul, dyktator, patrycjusze, plebejusze</i> – lokalizuje w czasie powstanie republiki – wyjaśnia główne cechy ustrojowe republikańskiego Rzymu – opisuje strukturę społeczną Rzymu – rozpoznaje plan antycznego Rzymu 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów władzy w republikańskim Rzymie – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>zgromadzenia ludowe, senat, trybun ludowy, pretor, cenzor</i> – opisuje w porządku chronologicznym przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie – wymienia najważniejszych bogów i wyjaśnia założenia ich mitologii – wyjaśnia w szerokim aspekcie przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie – porównuje i ocenia ustrój republikańskiego Rzymu z innymi ustrojami antyku – wyjaśnia podobieństwa i różnice w rozumieniu pojęć <i>obywatel</i> i <i>obywatelstwo</i> w starożytnej Grecji oraz Rzymie

<p>3. Podboje Rzymu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Organizacja armii rzymskiej • Podboje Rzymu w Italii • Wojny punickie • Postacie wybitnych wodzów i ich wpływ na dzieje starożytne • Podbój świata śródziemnomorskiego • Powstanie Imperium Rzymskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>legion, imperium</i> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>sprzymierzeńcy, kolonie rzymskie, prowincja, triumf</i> – rozpoznaje i opisuje rzymskiego legionistę – opisuje strukturę legionu rzymskiego – wymienia i lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy wojen punickich (Kanny, Zama) 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy przedstawia ekspansję rzymską – wyjaśnia genezę wojen punickich – wyjaśnia przyczyny sukcesów Rzymian – wymienia skutki podbojów rzymskich – opisuje w porządku chronologicznym przebieg podbojów rzymskich – wyjaśnia rolę wielkich wodzów: Pyrrusa, Hannibala, Scypiona Afrykańskiego – w szerokim aspekcie wyjaśnia skutki podbojów rzymskich dla Rzymu i całego basenu śródziemnomorskiego
<p>4. Zmiany społeczne w republice rzymskiej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Grupy społeczne w społeczeństwie rzymskim i zmiany ich składu na przestrzeni dziejów • Wpływ podbojów na sytuację społeczną Rzymu • Niewolnictwo w starożytnym Rzymie: znaczenie w gospodarce i życiu społecznym, różny status niewolników • Powstanie Spartakusa – przebieg i skutki 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>republika, obywatel, niewolnictwo, gladiator</i> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>proletariusze</i> – wymienia polityczne i społeczne przyczyny kryzysu republiki rzymskiej – lokalizuje w czasie powstanie Spartakusa 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje położenie różnych grup niewolników w Rzymie – opisuje powstanie Spartakusa i jego skutki – opisuje w porządku chronologicznym etapy przemian społecznych w Rzymie – wyjaśnia rolę braci Grakchów, Spartakusa – w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny i skutki przemian ustrojowych w Rzymie
<p>5. Upadek republiki rzymskiej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kryzys polityczny i społeczny republiki rzymskiej • Stronnictwa polityczne w Rzymie i ich walka o przywództwo • Rywalizacja wodzów o władzę w Rzymie i triumwirat • Podboje i wojny domowe w I w. p.n.e. • II triumwirat – upadek republiki rzymskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>republika, triumwirat</i> – wymienia polityczne i społeczne przyczyny kryzysu republiki rzymskiej – wymienia skutki reformy wojskowej Mariusza – lokalizuje w czasie i wymienia główne osiągnięcia Juliusza Cezara, Oktawiana Augusta 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie ustrojowe reformy wojskowej Mariusza – wyjaśnia pojęcia: <i>popularzy, optymaci, I triumwirat, idy marcowe, II triumwirat</i> – wymienia i lokalizuje w czasie główne bitwy okresu wojny domowej w Rzymie (Farsalos, Filippi, Akcjum) – opisuje w porządku chronologicznym etapy przemian ustrojowych w Rzymie – wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Sulli, Krassusa, Pompejusza, Marka Antoniusza, Kleopatry VII – w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny i skutki przemian ustrojowych w Rzymie – w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia działalność Juliusza Cezara oraz Oktawiana Augusta

6. Początki cesarstwa rzymskiego	<ul style="list-style-type: none"> • Oktawian August i okoliczności powstania cesarstwa • Reformy państwa rzymskiego • Ustrój pryncypatu • <i>Pax Romana</i> i nowe zasady funkcjonowania imperium • Rządy dynastii julijsko-klaudyjskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>cesarstwo, Imperium Rzymskie, romanizacja, dynastia</i> – wyjaśnia pojęcia: <i>pryncypat, „komedia republiki”, kult cesarza</i> – wskazuje na mapie Imperium Rzymskie w okresie wczesnego cesarstwa – lokalizuje w czasie i wymienia główne osiągnięcia Oktawiana Augusta 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy przedstawia proces rozszerzania Imperium Rzymskiego w okresie cesarstwa – wyjaśnia pojęcie <i>pax Romana</i> – opisuje przemiany ustrojowe, militarne i społeczne w okresie wczesnego cesarstwa – wyjaśnia przyczyny zahamowania ekspansji rzymskiej – wyjaśnia rolę polityków: Tyberiusza, Kaliguli, Klaudiusza, Nerona – opisuje przemiany religii rzymskiej w okresie wczesnego cesarstwa – w szerokim zakresie wyjaśnia przyczyny trwałości Imperium Rzymskiego
7. Od pryncypatu do dominatu	<ul style="list-style-type: none"> • Wojny i rozszerzanie imperium w I w. n.e. • Rola limesu jako granicy imperium • Kontakty Rzymian z kulturami spoza granic imperium (w tym szlak bursztynowy) • Problemy związane z zarządzaniem rozległym imperium • Zmiany ustroju i sposobu sprawowania władzy w antycznym Rzymie – wprowadzenie dominatu i tetrarchii 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>cesarstwo, Imperium Rzymskie, romanizacja, urbanizacja, dynastia</i> – wyjaśnia pojęcia: <i>limes, dominat, tetrarchia, szlak bursztynowy</i> – wskazuje na mapie Imperium Rzymskie w okresie późnego cesarstwa – lokalizuje w czasie i wymienia główne osiągnięcia cesarza Dioklecjana 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy przedstawia proces rozszerzania Imperium Rzymskiego w okresie cesarstwa – opisuje przemiany ustrojowe, militarne i społeczne w okresie cesarstwa – wyjaśnia rolę Trajana – wyjaśnia główne założenia ustrojowe dominatu – wyjaśnia pojęcie <i>diaspora żydowska</i> – w szerokim zakresie wyjaśnia przyczyny trwałości Imperium Rzymskiego – wyjaśnia, jak w dziejach Rzymu zmieniało się rozumienie pojęcia <i>obywatel</i>
8. Kultura antycznego Rzymu	<ul style="list-style-type: none"> • Powstanie prawa rzymskiego i jego znaczenie w dziejach Europy • Architektura i budownictwo rzymskie • Rozwój sieci szlaków komunikacyjnych imperium • Kultura i sztuka antycznego Rzymu 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>prawo rzymskie, łacina</i> – wyjaśnia pojęcia: <i>Panteon, Koloseum, akwedukt</i> – rozpoznaje główne dzieła architektury starożytnego Rzymu – wymienia cechy sztuki i architektury rzymskiej – wymienia cechy prawa rzymskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia ponadczasowe znaczenie prawa rzymskiego – wyjaśnia zjawisko hellenizacji kultury rzymskiej – przedstawia działalność Polibiusza, Tacyta, Cyserona, Seneki, Owidiusza, Wergiliusza, Horacego – opisuje cechy filozofii rzymskiej – wyjaśnia znaczenie kultury rzymskiej dla dziejów Imperium Rzymskiego – wskazuje dziedzictwo kultury rzymskiej

	<ul style="list-style-type: none"> Literatura i poezja rzymska Rzymskie osiągnięcia techniczne i architektoniczne w kulturze europejskiej 		
9. Religia rzymska i chrześcijaństwo	<ul style="list-style-type: none"> Religia rzymska, przyswajanie wpływów obcych wierzeń podczas podbojów oraz rola religii dla państwa Początki chrześcijaństwa i jego związki z judaizmem Powstanie kościoła i charakterystyka wspólnot wczesnochrześcijańskich Prześladowania chrześcijan – skala zjawiska i jego przyczyny Wzrost popularności, legalizacja i uznanie chrześcijaństwa za religię państwową Pierwsze herezje i rozłamy w chrześcijaństwie 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Mesjasz, męczennicy, herezja, bazylika</i> – podaje główne cechy religii rzymskiej – rozpoznaje głównych bogów rzymskich – prawidłowo stosuje pojęcie <i>chrześcijaństwo</i> – umiejscawia w czasie narodziny chrześcijaństwa – rozpoznaje symbole chrześcijaństwa – wyjaśnia symbole chrześcijaństwa – wymienia główne cechy chrześcijaństwa – wymienia etapy powstania religii chrześcijańskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>kulty wschodnie, sobory</i> – wyjaśnia genezę powstania chrześcijaństwa – za pomocą mapy opisuje proces rozszerzania się chrześcijaństwa – przedstawia działalność św. Piotra i św. Pawła – opisuje w porządku chronologicznym ewolucję pozycji chrześcijaństwa w Imperium Rzymskim – wyjaśnia przyczyny sukcesu chrześcijaństwa – w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie powstania chrześcijaństwa dla dziejów Rzymu i świata
10. Upadek cesarstwa rzymskiego	<ul style="list-style-type: none"> Przyczyny kryzysu wewnętrznego imperium Relacje imperium z plemionami barbarzyńskimi Zmiany społeczne w Rzymie Podział cesarstwa na zachodnio- i wschodniorzymskie Walki wewnętrzne o władzę nad imperium Wędrówki ludów i najazd Hunów 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>barbarzyńcy</i> – wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>wielka wędrówka ludów</i> – prawidłowo umiejscawia w czasie rozpad Imperium Rzymskiego – wymienia przyczyny najazdów Germanów na Imperium Rzymskie – przedstawia znaczenie postaci Teodozjusza Wielkiego – prawidłowo umiejscawia w czasie upadek imperium zachodniorzymskiego – wymienia przyczyny upadku Imperium Rzymskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia zewnętrzne i wewnętrzne przyczyny kryzysu Imperium Rzymskiego – wyjaśnia pojęcia: <i>kolon, Hunowie</i> – przedstawia znaczenie postaci Romulusa Augustulusa – za pomocą mapy opisuje etapy upadku imperium zachodniorzymskiego – wyjaśnia główne założenia ustrojowe dominatu – wyjaśnia znaczenie postaci: Dioklecjana, Konstantyna Wielkiego, Attyli – w porządku chronologicznym opisuje proces upadku imperium zachodniorzymskiego – porównuje formy ustrojowe w starożytnym Rzymie – w szerokim aspekcie politycznym, społeczno-gospodarczym i kulturowym wyjaśnia przyczyny kryzysu i upadku Imperium Rzymskiego

Rozdział IV. Początki średniowiecza

<p>1. Cesarstwo bizantyjskie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Położenie geograficzne Bizancjum • Osiągnięcia Bizantyjczyków: kodyfikacja praw, architektura • Działalność i osiągnięcia Justyniana • Ustrój polityczny i gospodarka cesarstwa bizantyjskiego • Zmiana znaczenia politycznego na przestrzeni dziejów • Znaczenie Bizancjum dla zachowania osiągnięć cywilizacji antycznej 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>państwo autokratyczne, państwo teokratyczne, Kodeks Justyniana</i> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>Bizancjum</i> – rozpoznaje plan Konstantynopola – prawidłowo umiejscawia w czasie i przestrzeni imperium Justyniana Wielkiego – wymienia najważniejsze dokonania Justyniana Wielkiego – rozpoznaje główne dzieła kultury cesarstwa bizantyjskiego – wymienia cechy sztuki bizantyjskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje ustrój polityczny Bizancjum – wyjaśnia znaczenie panowania Justyniana Wielkiego – za pomocą mapy przedstawia ekspansję Bizancjum za czasów Justyniana Wielkiego – opisuje w porządku chronologicznym dzieje imperium bizantyjskiego – wyjaśnia pojęcie <i>ikonoklazm</i> – wyjaśnia rolę Teodory – w szerokim aspekcie politycznym, społeczno-gospodarczym i kulturowym przedstawia znaczenie Bizancjum dla dziejów Europy
<p>2. Świt narodów europejskich</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Plemiona germańskie we wczesnośredniowiecznej Europie • Organizacja monarchii barbarzyńskich • Chrystianizacja plemion barbarzyńskich – znaczenie arianizmu • Znaczenie chrześcijaństwa w budowie Europy, rola duchowieństwa i nowych zakonów 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Germanie, chrystianizacja, zakon benedyktynów</i> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>wiec, drużyna, reguła zakonna, arianizm, skryptorium</i> – opisuje cechy ustrojowe państw germańskich – wymienia i wskazuje na mapie państwa germańskie – wymienia skutki działania zakonu benedyktynów 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy opisuje proces powstania i upadku państw germańskich – wyjaśnia przyczyny powstania zakonu benedyktynów – wyjaśnia rolę Teodoryka Wielkiego, św. Benedykta – wyjaśnia pojęcie <i>świt Europy</i> – w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie rozwoju chrześcijaństwa dla dziejów Europy
<p>3. Narodziny i podboje islamu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Arabia przed Mahometem • Okoliczności powstania islamu • Zasady islamu i jego cechy charakterystyczne • Podboje islamu i powstanie kalifatu • Polityka Arabów wobec podbitej ludności • Powstanie podziałów w islamie 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Arabowie, islam, muzulmanie, Beduini</i> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Mahomet, Allah, Koran, meczet</i> – prawidłowo umieszcza w czasie i przestrzeni powstanie islamu – rozpoznaje główne cechy kultury islamskiej – wymienia główne założenia religii islamskiej – wymienia etapy rozwoju religii islamskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia genezę powstania islamu – wyjaśnia rolę Mekki dla ludów arabskich – za pomocą mapy opisuje proces rozszerzania się islamu – przedstawia działalność Mahometa – ocenia postawę Arabów wobec ludności podbitej – wyjaśnia pojęcia: <i>szariat, dżihad, sunnici, szyici</i> – opisuje w porządku chronologicznym rozwój imperium arabskiego – wyjaśnia przyczyny sukcesu islamu

	<ul style="list-style-type: none"> • Osiągnięcia kulturalne i naukowe Arabów • Znaczenie islamu dla rozwoju cywilizacji europejskiej 		<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie <i>kalifat</i> – wyjaśnia przyczyny rozpadu imperium islamskiego – wymienia osiągnięcia cywilizacyjne Arabów – w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie powstania islamu dla cywilizacji łańskiejskiej i bizantyjskiej – wyjaśnia znaczenie Arabów dla dziejów cywilizacji ludzkiej
4. Państwo Franków	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost znaczenia Franków i powstanie ich królestwa • Organizacja monarchii Franków w okresie rządów Merowingów • Okoliczności odsunięcia od władzy Merowingów przez Karolingów • Rządy pierwszych Karolingów • Utworzenie Państwa Kościelnego 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Germanie, Frankowie, chrystianizacja</i> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>monarchia patrymonialna</i> – lokuje w czasie i przestrzeni powstanie państwa Franków – opisuje cechy ustrojowe państwa Franków – wymienia cechy armii Franków – lokuje w czasie i przestrzeni powstanie Państwa Kościelnego 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy opisuje proces powstania państwa Franków – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>prawo salickie, Merowingowie, Karolingowie, majordom</i> – lokalizuje w czasie bitwę pod Poitiers wyjaśnia jej znaczenie – wyjaśnia rolę Chlodwiga, Karola Młota i Pepina Krótkiego – opisuje w porządku chronologicznym etapy rozwoju państwa Franków – w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania państwa Franków
5. Imperium Karola Wielkiego	<ul style="list-style-type: none"> • Podboje Karola Wielkiego i odnowienie cesarstwa w Europie • Znaczenie renesansu karolińskiego i osiągnięcia kulturalne Franków • Dziedzictwo Imperium Rzymskiego w kulturze Franków • Rozwój prawa i administracji państwowej za rządów Karola Wielkiego 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>cesarz</i> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>marchia, hrabstwo, siedem sztuk wyzwolonych, minuskuła karolińska</i> – lokuje w czasie i przestrzeni imperium Karola Wielkiego – opisuje cechy ustrojowe państwa Franków w czasach Karolingów – wymienia główne osiągnięcia Karola Wielkiego – wymienia osiągnięcia kulturowe w czasach Karola Wielkiego – wymienia cechy armii Karola Wielkiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>uniwersalizm karoliński, renesans karoliński</i> – wyjaśnia rolę Karola Wielkiego dla dziejów państwa Franków – za pomocą mapy opisuje rozwój państwa Karola Wielkiego – opisuje w porządku chronologicznym etapy rozwoju państwa Franków w czasach Karola Wielkiego – w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie panowania Karola Wielkiego dla dziejów Europy
6. Rozpad imperium Karolingów	<ul style="list-style-type: none"> • Kryzys imperium Karolingów • Znaczenie traktatu z Verdun dla przyszłego podziału Europy Zachodniej • Kształtowanie się Francji i Niemiec • Rzesza Niemiecka pod rządami 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>uniwersalizm cesarski, I Rzesza</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni traktat z Verdun – za pomocą mapy opisuje proces rozpadu imperium Karolingów – lokalizuje w czasie i przestrzeni imperium Ottonów 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje cechy ustrojowe I Rzeszy – za pomocą mapy opisuje rozwój I Rzeszy – wyjaśnia rolę Ottona I i Ottona III dla dziejów Europy – wyjaśnia przyczyny rozpadu imperium Karolingów – wyjaśnia znaczenie traktatu z Verdun – wyjaśnia rolę Konrada I, Henryka I, Ottona II – w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie imperium

	<p>Ottonów</p> <ul style="list-style-type: none"> • Próby stworzenia europejskiej monarchii uniwersalistycznej przez Ottona III 		<p>Ottonów dla Europy</p> <p>– porównuje idee uniwersalne Karolingów i Ottonów</p>
7. Pierwsze państwa Słowian	<ul style="list-style-type: none"> • Teorie naukowe dotyczące pochodzenia Słowian • Podział Słowian, organizacja społeczności słowiańskiej • Państwo Samona i państwo wielkomorawskie • Misja Cyryla i Metodego i jej znaczenie • Początki państwowości czeskiej i ruskiej 	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Prastowianie, Słowianie, początki państwowości</i></p> <p>– prawidłowo wskazuje na mapie tereny pierwszych państw słowiańskich</p> <p>– za pomocą mapy wskazuje tereny Słowian wschodnich, zachodnich i południowych</p> <p>– opisuje cechy kultury Słowian i ich wierzeń</p>	<p>– za pomocą mapy opisuje proces powstawania pierwszych państw słowiańskich</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Awarowie, Protobułgarzy, rolnictwo żarowe, trybut, Przemysłidzi, Rurykowicze</i></p> <p>– wyjaśnia teorie naukowe dotyczące pochodzenia Słowian</p> <p>– wyjaśnia problem rozwoju chrześcijaństwa dla dziejów Słowian</p> <p>– wyjaśnia rolę: Samona, Cyryla i Metodego, Włodzimierza Wielkiego</p> <p>– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym i kulturowym wyjaśnia okoliczności powstania pierwszych państw słowiańskich</p>
8. Kształtowanie się feudalizmu	<ul style="list-style-type: none"> • Zmiany gospodarcze i społeczne we wczesnym średniowieczu • Zasady funkcjonowania i najważniejsze cechy systemu feudalnego • Drabina feudalna i role poszczególnych grup społecznych • Rycerstwo, jego znaczenie, symbolika i obyczaje 	<p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>stan społeczny</i></p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>system lenny, wasal, senior, herb</i></p> <p>– opisuje elementy drabiny feudalnej</p> <p>– wymienia rodzaje renty feudalnej</p> <p>– rozpoznaje rycerza i opisuje jego uzbrojenie</p> <p>– charakteryzuje życie codzienne rycerzy i chłopów</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>gospodarka naturalna, gospodarka towarowo-pieniężna, feudalizm, immunitet, suzeren</i></p> <p>– wymienia cechy kultury rycerskiej</p> <p>– wyjaśnia specyfikę systemu lennego w Anglii</p> <p>– opisuje główne zasady społeczeństwa stanowego</p> <p>– w szerokim zakresie wyjaśnia cechy społeczeństwa feudalnego</p>
9. Najazdy normańskie i węgierskie	<ul style="list-style-type: none"> • Skandynawia we wczesnym średniowieczu • Przyczyny najazdów normańskich • Działalność wikingów • Najazdy węgierskie na Europę • Podboje Normanów • Ukształtowanie się państwa węgierskiego • Rejony Europy objęte 	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Normanowie, wikingowie, Węgrzy</i></p> <p>– prawidłowo wskazuje na mapie tereny Skandynawii, obszary najazdów normańskich i węgierskich</p> <p>– za pomocą mapy wskazuje tereny ludów germańskich żyjących w Skandynawii</p> <p>– wymienia przyczyny ekspansji Normanów i Węgrów</p> <p>– rozpoznaje pismo runiczne</p> <p>– lokalizuje w czasie powstanie królestwa angielskiego</p>	<p>– za pomocą mapy opisuje wyprawy normańskie</p> <p>– opisuje cechy kultury i wierzeń Normanów</p> <p>– lokalizuje w czasie bitwę na Lechowym Polu i wyjaśnia jej znaczenie</p> <p>– lokalizuje w czasie bitwę pod Hastings i wyjaśnia jej znaczenie</p> <p>– wyjaśnia rolę: Wilhelma Zdobywcy, Arpada, Stefana Wielkiego</p> <p>– wyjaśnia rolę chrześcijaństwa dla dziejów wczesnośredniowiecznej Europy</p>

	najazdami normańskimi		<ul style="list-style-type: none"> – w szerokim aspekcie wyjaśnia okoliczności powstania Anglii i Węgier – ocenia skutki ekspansji Normanów
Rozdział V. Polska pierwszych Piastów			
1. Pradzieje ziem polskich	<ul style="list-style-type: none"> • Kultury archeologiczne na ziemiach polskich • Historia osady w Biskupinie • Pojawienie się Słowian na ziemiach polskich i ich organizacja społeczna • Plemiona słowiańskie na ziemiach polskich • Pierwsze państwa Słowian na ziemiach polskich 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>kultura łużycka, Biskupin</i> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>ród, plemię, drużyna, opole, kultura archeologiczna, Wiślanie, Polanie</i> – wskazuje na mapie pierwsze ośrodki plemion polskich – rozpoznaje gród w Biskupinie – opisuje rolę bursztynowego szlaku 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje cechy kultury łużyckiej – opisuje cechy ustroju politycznego i społeczno-ekonomicznego pierwszych plemion polskich – wyjaśnia pojęcia: <i>gospodarka żarowa, gospodarka przemienno-odłogowa</i> – opisuje losy ziem polskich w prehistorii i starożytności – wyjaśnia okoliczności pojawienia się Słowian na ziemiach polskich – w szerokim aspekcie przedstawia losy ziem polskich w starożytności i wczesnym średniowieczu
2. Początki państwa polskiego	<ul style="list-style-type: none"> • Początki ekspansji terytorialnej Polan • Legendarni przodkowie Mieszka I • Przyczyny, okoliczności i znaczenie chrystianizacji Polski w obrządku łacińskim • Zmagania zbrojne Mieszka I z sąsiadami 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>Piastowie</i> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>drużyna, gród, Wieleci</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni powstanie państwa Polan – wymienia osiągnięcia Mieszka I – lokalizuje w czasie chrzest Polski – wymienia przyczyny chrystianizacji Polski 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia rolę Mieszka I i Dobrawy – za pomocą mapy przedstawia proces rozwoju państwa pierwszych Piastów – wyjaśnia znaczenie dendrochronologii – umiejscawia w czasie bitwę pod Cedynią i wyjaśnia jej znaczenie – wyjaśnia rolę chrystianizacji dla dziejów Polski – opisuje i ocenia politykę zagraniczną Mieszka I – wyjaśnia pojęcie <i>Dagome iudex</i> – wyjaśnia znaczenie postaci: Wichmana, biskupa Jordana, Galla Anonima, Thietmara – w szerokim zakresie przedstawia okoliczności powstania i funkcjonowania państwa pierwszych Piastów
3. Panowanie Bolesława Chrobrego	<ul style="list-style-type: none"> • Misja św. Wojciecha w Prusach i zjazd gnieźnieński • Podboje Bolesława Chrobrego • Początki organizacji kościelnej na ziemiach polskich • Polityka zagraniczna Bolesława Chrobrego • koronacja Bolesława Chrobrego 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>król, koronacja</i> – wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>relikwia, święty, trybut, arcybiskupstwo, biskupstwo, Drzwi Gnieźnieńskie, Szczerbiec</i> – wskazuje na mapie państwo Bolesława Chrobrego – lokalizuje w czasie zjazd gnieźnieński i koronację Bolesława Chrobrego – wymienia skutki zjazdu gnieźnieńskiego – lokalizuje w czasie wojnę Bolesława Chrobrego z Niemcami 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy opisuje zmiany granic Polski w czasach pierwszych Piastów – wymienia przyczyny i skutki wojen Bolesława Chrobrego z Niemcami i Rusią Kijowską – opisuje i ocenia politykę Bolesława Chrobrego – wyjaśnia znaczenie postaci: Ottona III, Henryka II – w szerokim aspekcie wyjaśnia dzieje Polski w czasach Bolesława Chrobrego

	i jej znaczenie	i Rusią – wymienia główne osiągnięcia Bolesława Chrobrego – wyjaśnia znaczenie postaci św. Wojciecha, Bolesława Chrobrego	– zestawia wydarzenia z dziejów Polski i Europy
4. Kryzys i odbudowa państwa Piastów	<ul style="list-style-type: none"> • Zewnętrzne i wewnętrzne skutki polityki podbojów i szybkiej chrystianizacji państwa polskiego • Czynniki decentralizacyjne w państwie piastowskim • Utrata znaczenia monarchii piastowskiej • Odbudowa państwowości za Kazimierza Odnowiciela • Panowanie Bolesława Śmiałego i jego polityka zagraniczna • Państwo polskie wobec konfliktu cesarstwa z papieżem • Konflikt króla z biskupem – wypędzenie władcy 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>tendencje centralistyczne</i>, <i>tendencje decentralistyczne</i> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>powstanie ludowe</i> – wskazuje na mapie państwo pierwszych Piastów – umiejscawia w czasie koronację Mieszka II – wymienia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny klęski Mieszka II – wymienia główne osiągnięcia Kazimierza Odnowiciela – umiejscawia w czasie koronację Bolesława Śmiałego – wyjaśnia znaczenie postaci św. Stanisława – wymienia przyczyny upadku Bolesława Śmiałego – wymienia główne osiągnięcia Bolesława Śmiałego 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy wskazuje zmiany terytorialne Polski w XI–XII w. – wyjaśnia znaczenie postaci: Mieszka II, Kazimierza Odnowiciela – wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny kryzysu Polski pierwszych Piastów – wyjaśnia okoliczności koronacji Bolesława Śmiałego – wyjaśnia problem konfliktu króla Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem – wyjaśnia znaczenie postaci: Bezpryma, Masława, Jarosława II, Brzetysława, Galla Anonima, Mistrza Wincentego zwanego Kadłubkiem – w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny i okoliczności kryzysu państwa pierwszych Piastów – w szerokim aspekcie przedstawia spór Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem
5. Polska na przełomie XI i XII wieku	<ul style="list-style-type: none"> • Rządy Władysława Hermana i jego konflikty z synami • Polska w polityce międzynarodowej w XI w. • Walki pomiędzy Piastami o sukcesję na przykładzie konfliktu między Krzywoustym a Zbigniewem • Rządy Bolesława Krzywoustego – wojna z Niemcami oraz podbój Pomorza 	<ul style="list-style-type: none"> – lokalizuje w czasie panowania Bolesława Krzywoustego – lokalizuje w czasie wojnę Krzywoustego z Niemcami – wskazuje zmiany terytorialne państwa polskiego w czasach Bolesława Krzywoustego – wymienia główne osiągnięcia Bolesława Krzywoustego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny wojny polsko-niemieckiej za panowania Bolesława Krzywoustego – za pomocą mapy opisuje politykę zagraniczną Bolesława Krzywoustego – wyjaśnia pojęcie <i>palatyn</i> – wyjaśnia okoliczności walki o władzę za panowania Władysława Hermana – wyjaśnia znaczenie postaci: Sieciecha, Henryka V, Galla Anonima – w szerokim aspekcie politycznym, społeczno-gospodarczym i kulturowym ocenia postać Bolesława Krzywoustego
6. Monarchia pierwszych	<ul style="list-style-type: none"> • Organizacja monarchii piastowskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia patrymonialna</i>, <i>drużyna</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje strukturę społeczno-ekonomiczną Polski pierwszych Piastów

Piastów	<ul style="list-style-type: none"> • Drużyna książęca i jej znaczenie dla państwa piastowskiego • Społeczeństwo państwa polskiego w czasach pierwszych Piastów • Rola władcy i problemy związane z dziedziczeniem 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>książe, król, rycerz</i> – umiejscawia w czasie i przestrzeni państwo pierwszych Piastów – wymienia cechy ustrojowe Polski pierwszych Piastów 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia cechy armii polskiej doby pierwszych Piastów – wymienia obciążenia prawa książęcego – wyjaśnia przemiany ustrojowe w czasach Polski pierwszych Piastów – wyjaśnia okoliczności powstania warstwy rycerskiej w Polsce – wyjaśnia w szerokim aspekcie znaczenie państwa pierwszych Piastów dla dalszych dziejów Polski
Rozdział VI. Pełnia Średniowiecza w Europie			
1. Konflikt cesarstwa z papieżem	<ul style="list-style-type: none"> • Kryzys papieżstwa w X w. i ruchy odnowy Kościoła • Wielka schizma wschodnia, jej przyczyny i skutki • Spór papieżstwa z cesarstwem – przyczyny, przebieg i skutki • Papieżstwo u szczytu potęgi politycznej • Stronnictwa propapieskie i procesarskie w średniowiecznej Europie 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>władza uniwersalna, prawosławie, katolicyzm</i> – wyjaśnia pojęcia: <i>wielka schizma wschodnia, spór o inwestyturę, ekskomunika, celibat</i> – wymienia cele polityki Grzegorza VII – lokalizuje w czasie wielką schizmę wschodnią i spór o inwestyturę – wskazuje na mapie obszary zdominowane przez prawosławie i obszary, na których przeważał katolicyzm – wymienia różnice między katolicyzmem a prawosławiem 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>feudalizacja Kościoła, symonia, nepotyzm, konklawe, reforma gregoriańska, obóz gregoriański, konkordat wormacki</i> – wyjaśnia przyczyny i skutki sporu o inwestyturę – wyjaśnia znaczenie postaci: Grzegorza VII, Henryka IV – wyjaśnia znaczenie reformy kluniackiej – w porządku chronologicznym opisuje proces sporu o inwestyturę – wyjaśnia znaczenie postaci Innocentego III – w szerokim aspekcie ukazuje przyczyny i skutki wielkiej schizmy wschodniej – w szerokim aspekcie wyjaśnia proces sporu o inwestyturę
2. Wyprawy krzyżowe	<ul style="list-style-type: none"> • Przyczyny ekonomiczne, polityczne, społeczne i religijne wypraw krzyżowych • Przebieg walk i najwybitniejsi wodzowie • Zakony rycerskie – okoliczności powstania i charakterystyka trzech najważniejszych zakonów • Negatywne i pozytywne skutki wypraw krzyżowych 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>krucjata</i> – lokalizuje na mapie Królestwo Jerozolimskie – lokalizuje w czasie okres krucjat – wymienia przyczyny i skutki krucjat – wymienia zakony rycerskie powstałe w czasie krucjat 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy opisuje przebieg krucjat – wyjaśnia przyczyny początkowych sukcesów krzyżowców – opisuje losy zakonów rycerskich – wyjaśnia pojęcia: <i>wyprawa ludowa, handel lewantyński</i> – wyjaśnia znaczenie postaci Urbana II – w porządku chronologicznym opisuje przebieg krucjat – wyjaśnia znaczenie postaci: Fryderyka Barbarossy, Saladyna – w szerokim aspekcie ukazuje rolę krucjat dla dziejów politycznych, gospodarczo-społecznych i kulturowych Europy
3. Imperium mongolskie	<ul style="list-style-type: none"> • Powstanie państwa Mongołów • Przyczyny sukcesów armii mongolskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – lokalizuje na mapie imperium mongolskie – prawidłowo stosuje pojęcie Mongołowie – rozpoznaje i opisuje wojownika mongolskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie postaci Czyngis-chana – wyjaśnia przyczyny sukcesów armii mongolskiej – za pomocą mapy opisuje proces ekspansji mongolskiej

	<ul style="list-style-type: none"> • Podboje mongolskie w Azji • Najazdy Mongołów na Europę i ich skutki • Imperium mongolskie – jego zasięg, dzieje i znaczenie 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia przyczyny i skutki podbojów mongolskich – wymienia skutki ataku Mongołów na ziemie polskie – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Legnicą 	<ul style="list-style-type: none"> – w porządku chronologicznym opisuje proces ekspansji mongolskiej – wyjaśnia znaczenie postaci Marca Polo – w szerokim aspekcie wyjaśnia okoliczności powstania i rolę imperium mongolskiego dla dziejów Polski i świata
4. Narodziny monarchii stanowej	<ul style="list-style-type: none"> • Przemiany społeczne w średniowieczu • Ukształtowanie się stanów • Powstanie pierwszych reprezentacji stanowych • Początek monarchii stanowych w Europie (Anglia, Francja) 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia stanowa, stan</i> – wyjaśnia pojęcie <i>monarchia stanowa</i> – wymienia stany w średniowieczu – wymienia przykłady reprezentacji stanowych w poszczególnych państwach – lokalizuje w czasie powstanie parlamentów w Anglii i we Francji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia proces kształtowania się stanów społecznych – opisuje zasady monarchii stanowych w Anglii i we Francji – wyjaśnia pojęcie <i>Wielka Karta Swobód</i> – w porządku chronologicznym wyjaśnia proces powstawania monarchii stanowych w Anglii i we Francji – wyjaśnia rolę Jana bez Ziemi, Filipa Pięknego – w szerokim aspekcie wyjaśnia proces przemian ustrojowych w średniowiecznej Europie
5. Gospodarka średniowiecznej Europy	<ul style="list-style-type: none"> • Przemiany w średniowiecznym rolnictwie • Odrodzenie i rozwój ośrodków miejskich • Rola i charakterystyka handlu w średniowiecznej Europie • Handel śródziemnomorski i rola miast włoskich • Handel hanzeatycki • Powrót gospodarki pieniężnej i początki bankowości • Rola jarmarków 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>dwupółowka, trójpółowka, targi, jarmarki, bank</i> – rozpoznaje cechy gospodarki średniowiecznej – wymienia przyczyny ożywienia gospodarczego w XI–XIII w. – wymienia zmiany wprowadzone w rolnictwie w okresie pełnego średniowiecza 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje strukturę społeczno-gospodarczą Europy czasów krucjat – wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>gospodarka naturalna, gospodarka towarowo-pięniężna</i> – wyjaśnia znaczenie Hanzy, Wenecji, Genui i jarmarków szampańskich – wyjaśnia przyczyny rozwoju handlu w średniowieczu – wyjaśnia przemiany sytuacji społeczno-ekonomicznej wsi w Europie doby krucjat – w szerokim aspekcie wyjaśnia proces przemian gospodarczo-społecznych w Europie czasów krucjat
6. Wieś i miasto w średniowieczu	<ul style="list-style-type: none"> • Znaczenie i sytuacja chłopstwa w średniowieczu • Rozwój miast w średniowieczu • Rola i charakterystyka rzemiosła w średniowiecznej Europie • Struktura społeczna średniowiecznego miasta • Życie codzienne na wsi i w mieście w średniowieczu 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>trójpółowka, ratusz, cech, gildia</i> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>patrycjat, pospólstwo, cech, gildia</i> – rozpoznaje cechy średniowiecznego miasta – wyjaśnia rolę cechów i gildii – wymienia najważniejsze miasta średniowiecznej Europy 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia okoliczności powstania gospodarki towarowo-pięniężnej – wyjaśnia znaczenie Hanzy, Wenecji, Genui i jarmarków szampańskich – za pomocą schematów opisuje warunki codziennego życia mieszkańców średniowiecznych miast i wsi – wyjaśnia okoliczności powstania i cechy średniowiecznego mieszczaństwa – opisuje cechy ustrojów miast w średniowieczu – w szerokim zakresie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym ukazuje przemiany w

			średniowiecznej Europie XI–XIII w. – w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania samorządów miejskich dla dziejów Europy
7. Kościół w średniowieczu	<ul style="list-style-type: none"> • Duchowość klasztorna we wczesnym średniowieczu • Monastycyzm cysterski i jego znaczenie • Polityczno-społeczne znaczenie Kościoła i duchowieństwa w średniowiecznej Europie • Przemiany życia religijnego • Ruchy heretyckie – waldensi i albigensi (katarzy) • Zakony żebracze • Znaczenie religii w średniowieczu • Papiestwo od kryzysu do potęgi 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>zakon, klasztor, herezja</i> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>ruchy monastyczne</i> – wymienia cechy nowych zakonów (cystersów, dominikanów, franciszkanów) – wyjaśnia znaczenie religii w życiu średniowiecznych społeczeństw 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie powstania zakonów żebraczych – wyjaśnia założenia ideowe waldensów i albigensów – wyjaśnia znaczenie postaci: św. Franciszka, św. Dominika – opisuje w porządku chronologicznym przemiany wprowadzane w Kościele katolickim w XI–XIII w. – wyjaśnia znaczenie postaci: św. Tomasza z Akwinu, Innocentego III – w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym wyjaśnia rolę Kościoła dla dziejów Europy
8. Kultura średniowiecznej Europy	<ul style="list-style-type: none"> • Kultura stanowa w średniowieczu jako wynik funkcjonowania społeczeństwa stanowego • Architektura romańska i gotycka • Literatura w średniowieczu • Filozofia średniowiecznej Europy • Malarstwo, rzeźba i inne sztuki plastyczne w średniowieczu • Uniwersytety i edukacja w średniowiecznej Europie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>kultura uniwersalna</i> – rozróżnia budowle wzniesione w stylu romańskim i gotyckim – za pomocą schematów opisuje style romański i gotycki – wymienia najważniejsze cechy kultury średniowiecznej – rozpoznaje najważniejsze zabytki kultury średniowiecznej – wyjaśnia rolę chrześcijaństwa dla dziejów kultury średniowiecznej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>Biblia pauperum, siedem sztuk wyzwolonych</i> – opisuje cechy malarstwa i rzeźby średniowiecznej – prawidłowo stosuje pojęcia architektoniczne typowe dla budowli średniowiecznych (np. portal, nawa, rozeta) – wymienia najważniejsze uniwersytety średniowieczne – opisuje system edukacyjny w średniowieczu – wymienia i opisuje najważniejsze dzieła sztuki epoki średniowiecza – wyjaśnia rolę uniwersytetów dla dziejów średniowiecznej Europy – wyjaśnia rolę miast dla rozwoju kultury średniowiecznej – w szerokim aspekcie ukazuje rolę kultury średniowiecznej dla dziejów Europy – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury średniowiecza
Rozdział VII. Rozbicie dzielnicowe i odbudowa Królestwa Polskiego			
1. Rozbicie dzielnicowe	<ul style="list-style-type: none"> • Podział państwa piastowskiego w wyniku testamentu 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>rozbicie dzielnicowe, testament Krzywoustego</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy i drzewa genealogicznego opisuje proces rozbicia dzielnicowego w Polsce

	<p>Krzywoustego</p> <ul style="list-style-type: none"> • System senioratu – funkcjonowanie i upadek • Walki wewnętrzne pomiędzy książętami piastowskimi • Najazdy mongolskie 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>seniorat, pryncypat</i> – lokalizuje w czasie śmierć Bolesława Krzywoustego – rozpoznaje na mapie Polskę w czasach rozbitcia dzielnicowego – wymienia przyczyny i skutki rozbitcia dzielnicowego – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Legnicą – wymienia skutki najazdu Mongołów na Polskę 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie zjazdu w Łęczycy dla dziejów Polski – opisuje w porządku chronologicznym proces rozbitcia dzielnicowego w Polsce – wyjaśnia znaczenie zjazdu w Gąsawie dla dziejów Polski – wyjaśnia znaczenie postaci: Władysława Wygnańca, Bolesława Kędzierzawego, Mieszka Starego, Kazimierza Sprawiedliwego, Leszka Białego, Henryka Brodatego, Henryka Pobożnego – wyjaśnia w szerokim aspekcie przyczyny i proces rozbitcia dzielnicowego w Polsce
2. Rozwój gospodarczy ziem polskich	<ul style="list-style-type: none"> • Ożywienie gospodarcze na ziemiach polskich • Osadnictwo na prawie niemieckim i na prawie polskim na ziemiach księstw piastowskich • Zmiany społeczne, ekonomiczne i polityczne w okresie rozbitcia dzielnicowego • Wzrost znaczenia rycerstwa – feudalizm na ziemiach polskich • Początki monarchii stanowej 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo lokuje w czasie okres rozbitcia dzielnicowego – rozpoznaje i opisuje plan wsi i miasta lokowanego na prawie niemieckim – wymienia cechy lokowanych na prawie niemieckim wsi i miast – wymienia zmiany ekonomiczno-społeczne na ziemiach polskich w dobie rozbitcia dzielnicowego 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje proces lokowania wsi i miast – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>immunitet, zasadźca, sołtys, wójt, burmistrz, immunitet, łan, ratusz, wolnizna</i> – wyjaśnia znaczenie postaci Henryka Brodatego – wyjaśnia przyczyny ożywienia gospodarczego na ziemiach polskich w XIII w. – w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym wyjaśnia i ocenia skutki rozbitcia dzielnicowego dla dziejów Polski
3. Sąsiedzi Polski w XII–XIII wieku	<ul style="list-style-type: none"> • Powstanie Marchii Brandenburskiej • Plemiona Bałtów i ich najazdy na ziemie polskie • Sprowadzenie Krzyżaków nad Bałtyk • Państwo zakonu krzyżackiego w Prusach • Ruś w XII–XIII w. • Czechy w XIII w. 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Marchia Brandenburska, Krzyżacy, Tatarzy, Ruś</i> – prawidłowo lokuje w czasie okres rozbitcia dzielnicowego – lokuje na mapie sąsiadów Polski w XII–XIII w – wymienia i wskazuje na mapie zewnętrzne zagrożenia dla ziem polskich – lokalizuje w czasie i przestrzeni sprowadzenie Krzyżaków do Polski – wymienia skutki sprowadzenia Krzyżaków do Polski 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie postaci Konrada Mazowieckiego – prawidłowo stosuje pojęcie <i>Bałtowie</i> – za pomocą mapy opisuje rozwój terytorialny państwa krzyżackiego – wyjaśnia okoliczności i znaczenie powstania Marchii Brandenburskiej – wyjaśnia znaczenie postaci: Albrechta Niedźwiedzia, Mendoga, Giedymina, Hermana von Salza – wyjaśnia przyczyny upadku znaczenia Rusi Kijowskiej – wyjaśnia powody rosnącej pozycji Czech w XII–XIII w. – w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym wyjaśnia i ocenia skutki rozbitcia dzielnicowego dla dziejów Polski

<p>4. Próby zjednoczenia Królestwa Polskiego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Apogeum rozbicia dzielnicowego • Próby zjednoczenia ziem polskich w XII i XIII w. • Rola Kościoła w próbach jednoczenia Polski • Próby zjednoczenia Polski na przełomie XIII i XIV w. – Przemysł II • Polska pod rządami Przemysławów 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni rozbicie dzielnicowe w Polsce – wymienia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny zjednoczenia ziem polskich – wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny zjednoczenia ziem polskich – wyjaśnia rolę Kościoła w próbach jednoczenia ziem polskich 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy i drzewa genealogicznego opisuje proces walki o zjednoczenie Polski – wyjaśnia rolę Przemysła II i Wacława II – lokuje w czasie panowanie Przemysławów II i Wacława II – w porządku chronologicznym opisuje proces zjednoczenia ziem polskich – ocenia rolę panowania Przemysławów w Polsce – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski – w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny zjednoczenia ziem polskich – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy
<p>5. Odrodzenie Królestwa Polskiego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Przebieg walk o zjednoczenie Polski toczonych przez Władysława Łokietka • Polityka zagraniczna Łokietka – sojusz z Węgrami oraz konflikty z Krzyżakami, Brandenburgią i Luksemburgami • Straty terytorialne na rzecz sąsiadów • Znaczenie koronacji Władysława Łokietka 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo lokuje w czasie koronację Łokietka – wskazuje na mapie proces zmiany granic państwa Władysława Łokietka – wymienia przyczyny i skutki wojny Władysława Łokietka z Krzyżakami – lokuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Płowcami – wymienia główne osiągnięcia Władysława Łokietka – wyjaśnia rolę postaci Władysława Łokietka 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy i drzewa genealogicznego opisuje proces walki o zjednoczenie Polski – wyjaśnia pojęcie <i>bunt wójta Alberta</i> – w porządku chronologicznym opisuje proces zjednoczenia ziem polskich – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski – w szerokim aspekcie wyjaśnia i ocenia panowanie Władysława Łokietka – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy
<p>6. Monarchia Kazimierza Wielkiego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Reformy prawne i administracyjne Kazimierza Wielkiego • Osiągnięcia gospodarcze i budowa pozycji politycznej Polski • Rozwój cywilizacyjny ziem polskich • Nabytki terytorialne Polski za Kazimierza Wielkiego • Polityka zagraniczna Kazimierza Wielkiego • Problemy z dziedzictwem tronu 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo lokuje w czasie panowanie Kazimierza Wielkiego – rozpoznaje mapę Polski z czasów Kazimierza Wielkiego – wymienia i wskazuje na mapie sąsiadów Polski w czasach panowania Kazimierza Wielkiego – wymienia najważniejsze osiągnięcia Kazimierza Wielkiego – wymienia najważniejsze reformy wewnętrzne Kazimierza Wielkiego – lokalizuje w czasie powstanie Akademii Krakowskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy opisuje politykę zagraniczną i wewnętrzną Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia przyczyny rozwoju gospodarczego Polski w czasach Kazimierza Wielkiego – opisuje stosunek Kazimierza Wielkiego do diaspory żydowskiej – wyjaśnia problem z dziedzictwem tronu – w porządku chronologicznym opisuje politykę zagraniczną Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia zmiany ustrojowe w państwie Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski – w szerokim aspekcie wyjaśnia i ocenia panowanie

			Kazimierza Wielkiego – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy
Rozdział VIII. Polska i Europa u schyłku średniowiecza			
1. Unie z Węgrami i Litwą	<ul style="list-style-type: none"> • Unia polsko-węgierska i rządy Andegawenów w Polsce • Wzrost znaczenia szlachty na przełomie XIV i XV w. • Litwa przed unią z Polską • Początki unii polsko-litewskiej, kształtowanie się zasad współlistnienia • Rządy Władysława Jagiełły i jego polityka dynastyczna • Wielokulturowość państwa Jagiellonów, w tym na ziemiach polskich 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>unia personalna</i> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>przywilej generalny</i> – rozpoznaje na mapie monarchię Jagiellonów – lokalizuje w czasie przywilej w Koszycach oraz unię w Krewie – prawidłowo lokuje w czasie unię w Krewie – wymienia założenia unii w Krewie – wymienia przyczyny i skutki unii krewskiej – wymienia założenia przywileju koszyckiego – wymienia przyczyny i skutki przywileju w Koszycach 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny przejścia władzy w Polsce przez Andegawenów – wyjaśnia polityczne i gospodarczo-społeczne skutki przywileju koszyckiego – wyjaśnia rolę postaci: Ludwika Andegaweńskiego, Jadwigi, Władysława Jagiełły, Witolda – lokuje w czasie unię w Horodle – wymienia przyczyny i skutki unii horodelskiej – opisuje w porządku chronologicznym dzieje unii polsko-litewskiej – porównuje założenia unii krewskiej i horodelskiej – ocenia znaczenie unii krewskiej dla dziejów Polski – wyjaśnia problem następstwa tronu po Jagielle – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski – wyjaśnia pojęcie <i>przywilej jedleński</i> – w szerokim zakresie wyjaśnia skutki przywileju w Koszycach dla procesu kształtowania się demokracji szlacheckiej – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy
2. Wojny z zakonem krzyżackim	<ul style="list-style-type: none"> • Przyczyny konfliktu polsko-krzyżackiego • Przebieg bitwy grunwaldzkiej i jej znaczenie • Postanowienia I pokoju toruńskiego • Konflikt polsko-krzyżacki na soborze w Konstancji • Wojny polsko-krzyżackie w latach 20. i 30. XV w. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie Żmudź – wymienia przyczyny wojny z zakonem – prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni bitwę grunwaldzką – za pomocą schematu opisuje przebieg bitwy grunwaldzkiej – wymienia skutki bitwy grunwaldzkiej – lokuje w czasie i wymienia skutki I pokoju toruńskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy opisuje przebieg Wielkiej Wojny z zakonem – wyjaśnia rolę postaci: Władysława Jagiełły, Ulricha von Jungingena – opisuje w porządku chronologicznym przebieg konfliktów z Krzyżakami za panowania Władysława Jagiełły – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski – wyjaśnia znaczenie postaci Pawła Włodkowica – w szerokim aspekcie ukazuje dalekosiężne skutki zwycięstwa grunwaldzkiego dla dziejów Polski – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i

			Europy
3. Europa Zachodnia w XIV–XV wieku	<ul style="list-style-type: none"> • Zjednoczenie Francji i wybuch wojny stuletniej • Przebieg konfliktu angielsko-francuskiego w XIV–XV w. • Monarchia burgundzka • Cesarstwo w XIII–XIV w. • Wojny szwajcarskie i spadek znaczenia rycerstwa • Przebieg rekonkwisty w Hiszpanii 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosują pojęcie <i>Cesarstwo</i> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>rekonkwista</i> – prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni wojnę stuletnią – wymienia przyczyny i skutki wojny stuletniej – prawidłowo lokują Burgundię i Szwajcarię na mapie – wymienia przyczyny kryzysu Cesarstwa w XIII–XIV w. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny i skutki wojny stuletniej – wyjaśnia rolę Joanny d’Arc – wyjaśnia przyczyny spadku znaczenia rycerstwa – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>wielkie bezkrólowie</i>, <i>Złota bulla</i> – opisuje w porządku chronologicznym przebieg wojny stuletniej – wyjaśnia znaczenie monarchii burgundzkiej – wyjaśnia okoliczności powstania Szwajcarii – w szerokim aspekcie wyjaśnia przebieg i znaczenie wojny stuletniej dla dziejów Europy
4. Kryzys schyłku średniowiecza	<ul style="list-style-type: none"> • Kryzys gospodarczy i epidemia dżumy • Powstania chłopskie w Anglii i we Francji • Niewola awiniońska papieża • Spory o istotę Kościoła i ruchy reformatorskie 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>czarna śmierć</i> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>niewola awiniońska</i>, <i>wielka schizma zachodnia</i>, <i>sobór w Konstancji</i> – wymienia przyczyny i skutki czarnej śmierci – wymienia przyczyny kryzysu Kościoła w XIV–XV w. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia rolę czarnej śmierci dla dziejów Europy – wyjaśnia przyczyny i skutki powstań chłopskich w Anglii i we Francji – lokalizuje w czasie sobór w Konstancji – wyjaśnia cechy niewoli awiniońskiej – wyjaśnia pojęcia: <i>kurializm</i>, <i>koncyliaryzm</i>, <i>nowa pobożność</i> – w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny kryzysu w Kościele katolickim
5. Europa Środkowa i Wschodnia w XV wieku	<ul style="list-style-type: none"> • Czechy pod panowaniem Luksemburgów • Powstanie husytyzmu i wojny husyckie • Podboje imperium osmańskiego na Bałkanach • Węgry w XV w. • Ruś w walce o wyzwolenie spod zwierzchnictwa Mongołów 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>husyci</i>, <i>Turcy osmańscy</i> – prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni upadek Konstantynopola – wymienia przyczyny i skutki upadku cesarstwa bizantyjskiego – wymienia główne założenia ideologii husyckiej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny ekspansji Osmanów i za pomocą mapy ją opisuje – wyjaśnia rolę Jana Husa – opisuje przebieg i skutki wojen husyckich – wyjaśnia przyczyny i skutki ekspansji osmańskiej – wyjaśnia przebieg procesu wyjścia ziem ruskich spod zwierzchnictwa Mongołów – w szerokim zakresie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym wyjaśnia przebieg i znaczenie wojen husyckich – w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania imperium osmańskiego
6. Panowanie Kazimierza	<ul style="list-style-type: none"> • Panowanie i śmierć Władysława Warneńczyka 	<ul style="list-style-type: none"> – lokuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Warną – prawidłowo lokuje w czasie wojnę trzynastoletnią 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny i skutki bitwy pod Warną – wyjaśnia pojęcia: <i>Związek Pruski</i>, <i>akt inkorporacji</i>

Jagiellończyka	<ul style="list-style-type: none"> • Bezkrólewie i objęcie rządów przez Kazimierza Jagiellończyka • Przyczyny wojny trzynastoletniej • Przebieg walk podczas wojny trzynastoletniej • Zmiany w sztuce wojennej w XV w. • Skutki wojny trzynastoletniej • Polityka dynastyczna Kazimierza Jagiellończyka 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia przyczyny wojny trzynastoletniej – wskazuje zmiany terytorialne będące skutkiem wojny trzynastoletniej – wymienia skutki II pokoju toruńskiego – lokuje w czasie przywilej cerekwicko-nieszawski i wymienia jego postanowienia 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy opisuje przebieg wojny trzynastoletniej – wyjaśnia znaczenie postaci Kazimierza Jagiellończyka – prawidłowo stosuje pojęcie <i>polityka dynastyczna</i> – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski – wyjaśnia przyczyny sukcesu Polski w wojnie trzynastoletniej – za pomocą mapy i drzewa genealogicznego przedstawia politykę dynastyczną Kazimierza Jagiellończyka – wyjaśnia rolę Zbigniewa Oleśnickiego – w szerokim aspekcie międzynarodowym wyjaśnia i ocenia wyprawę warneńską – w szerokim politycznym, gospodarczo–społecznym i kulturowym aspekcie wyjaśnia skutki wojny trzynastoletniej dla dziejów Polski – w szerokim zakresie wyjaśnia skutki przywileju cerekwicko-nieszawskiego dla procesu kształtowania się demokracji szlacheckiej
7. Monarchia polska w XIV–XV wieku	<ul style="list-style-type: none"> • Zmiany w administracji polskiej • Rozwój monarchii stanowej • Przywileje szlacheckie charakterystyczne cechy polskiej monarchii stanowej 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia stanowa, przywilej stanowy</i> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia elekcyjna, sejmik, rada królewska, senat</i> – rozpoznaje cechy polskiej monarchii stanowej – wymienia postanowienia najważniejszych przywilejów szlacheckich 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje system administracji centralnej i samorządowej w Polsce – wyjaśnia powody wzrostu znaczenia szlachty – wyjaśnia przyczyny i skutki wydania najważniejszych przywilejów szlacheckich – wyjaśnia pojęcie <i>Corona Regni Poloniae</i> – w porządku chronologicznym wyjaśnia proces powstawania demokracji szlacheckiej – w szerokim aspekcie wyjaśnia proces przemian ustrojowych w Polsce XIV–XV w.
8. Kultura polska w średniowieczu	<ul style="list-style-type: none"> • Architektura średniowieczna w Polsce • Malarstwo i rzeźba średniowieczna w Polsce • Najważniejsze zabytki sztuki średniowiecznej na ziemiach polskich • Początki polskiego dziejopisarstwa 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje style architektoniczne średniowiecza – za pomocą schematów opisuje style romański i gotycki – rozpoznaje najważniejsze zabytki kultury średniowiecznej w Polsce – wymienia najważniejsze cechy kultury średniowiecznej w Polsce – wyjaśnia rolę chrześcijaństwa dla dziejów kultury średniowiecznej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje cechy malarstwa i rzeźby średniowiecznej w Polsce – opisuje system szkolnictwa w Polsce – wyjaśnia znaczenie postaci: Wita Stwosza, Galla Anonima, Mistrza Wincentego zwanego Kadłubkiem, Jana Długosza – wymienia i opisuje najważniejsze dzieła sztuki epoki średniowiecza w Polsce – opisuje dzieje Akademii Krakowskiej i wyjaśnia jej

	<ul style="list-style-type: none">• Edukacja i nauka na ziemiach polskich w średniowieczu• Rola Akademii Krakowskiej		znaczenie – w szerokim aspekcie ukazuje rolę kultury średniowiecznej dla dziejów Polski – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury średniowiecza w Polsce
--	---	--	---